

Дементьева М. Н. Исследовательский инструментарий как средство повышения методологической культуры студентов

В статье автор отмечает нужности идей К. Д. Ушинского как основоположника научной педагогики в России, касаясь его педагогической системы. Важным вопросом является использование теоретических методов исследования К. Д. Ушинского.

Ключевые слова: методология, метод сравнения, методологические требования, мысленный эксперимент.

Dementieva M. M. Research Tools as a Means of Improving the Methodological Culture of the Students

In the article the author notes the necessity of ideas K. Ushinskiy as the founder of scientific pedagogy in Russia, touching his pedagogical system. An important issue is the use of theoretical methods of research K. Ushinskiy.

Key words: methodology, the method of comparison, the methodological requirements, the thought experiment.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.091.33:37.013

О. І. Єфремова

**ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – СУЧАСНИЙ ВИКЛАД ЯК
НАУКОВА ПРОБЛЕМА**

Постановка проблеми. На сучасному етапі концепція розвитку педагогічної освіти спрямована на зміну вимог до особистості педагога та актуалізує проблему якості підготовки фахівців з орієнтацією на самовдосконалення та суб'єктну готовність до здійснення професійної діяльності. Формування компетентного майбутнього викладача з використанням у професійній підготовці інноваційних освітніх технологій потребує інтегративного та системного вивчення. Ігрова компетентність, оволодіння якою дозволить викладачу впливати на формування умінь та навичок інтелектуального та творчого розвитку учнів; придбати інноваційний практичний досвід розв'язання інтелектуальних, творчих проблем, повинна стати результатом ефективної підготовки випускника ВНЗ до використання ігрових технологій у майбутній практичній професійно-педагогічній діяльності.

Мета: дослідити ігрову компетентність майбутнього викладача як сучасну наукову прблему.

Виклад основного матеріалу. Поняття „ігрова компетентність” є видовим щодо поняття „професійно-педагогічна компетентність

майбутнього викладача”. Категорія „професійно-педагогічна компетентність викладача” з’явилась наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст., хоча цей феномен тривалий час був об’єктом пильної уваги педагогів, методистів, психологів. Вихідною позицією у визначенні змісту поняття „професійна компетентність учителя” є загальноприйняте тлумачення понять „компетенція”, „компетентність”, „компетентний”, відображене у довідкових джерелах та енциклопедіях. Ці поняття з’явилися у зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці наприкінці минулого сторіччя. Аналіз дослідження сутності понять „компетенції” та „компетентності” (О. Дахін, І. Зимня, Дж. Равен, М. Стобарт, Г. Селевко, А. Хуторський, Ю. Татур, та ін.) свідчить, що однозначного та єдиного розуміння цих понять не існує.

Так, Тлумачний словник російської мови Д. Ушакова дає поняття „компетенції” як коло питань, явищ, у яких людина володіє авторитетністю, знаннями, досвідом, а компетентна людина це „досвідчена людина, яка визнана обізнаною у будь-якому питанні” [5].

У французькій мові „competent” має юридичний відтінок та перекладається як правомірний. У англійській мові „competence” набуває значення якості особистості.

„Сучасний словник іншомовних слів та виразів” визначає „компетентний” як знаючий, досвідчений у певній галузі; який має право за своїми знаннями чи досвідом робити чи вирішувати будь-що, судити про що-небудь [3].

На думку І. Зимньої, вперше освіта, зорієнтована на розвиток компетенцій, з’явилась в загальному контексті. Поняття „компетенція” застосовувалось до теорії мови, трансформаційної граматики Н. Хомського. Було звернено увагу на різницю між знаннями мови співрозмовника та уживанням мови в різних ситуаціях [1]. Хоча терміни „компетентність”, „компетенція” достатньо традиційні для лексичної практики, однак змістово-педагогічну спрямованість вони отримали тільки у 70-і роки ХХ століття. В цей же час відповідно до рекомендацій Ради Європи щодо оновлення освіти, також збільшилась увага науковців та практиків до цих понять [1]. У дослідженнях вчених США та Західної Європи компетентність розглядається як рівень сформованості знань, навичок, здібностей, ініціатив особистості, необхідних для ефективного виконання певної діяльності (Дж. Равен, М. Стобарт та ін.).

А. Хуторський визначив, що „компетенція” – це сукупність взаємопов’язаних якостей людини (знань, умінь, навичок та засобів діяльності), що утворюються стосовно певного кола предметів та процесів та необхідні, щоб якісно та продуктивно діяти стосовно них. „Компетентність” – наділення людини відповідною компетенцією, яка вміщує її особисте ставлення до неї та предмета діяльності [6].

З огляду на вищезазначене, ми переконались, що спільним для всіх визначень поняття компетентності є сукупність знань, умінь та навичок, форм діяльності, необхідних для виконання певного завдання.

Компетентність – характеристика особистості, яка говорить про її здатності та готовність виконувати функції у межах певних компетенцій. Компетенція – інформативна обізнаність, наявність знань, навичок, способів діяльності в окремій предметній області; сукупність прав та повноважень. Ми вважаємо, що ототожнювати ці два поняття не слід, адже у професійно-педагогічній практиці вони несуть різне змістове навантаження.

Тож, що означає „бути компетентним”? Більшість респондентів, даючи відповідь на це питання, сходиться у тому, що бути компетентним – це бути здатним у випадку необхідності мобілізувати отримані знання та досвід. Таким чином, компетентність виявляється в конкретній ситуації, що є важливим чинником при розробці системи оцінювання компетентності особистості. На сьогоднішній день для компетентного спеціаліста важлива культура праці, яка включає знання трудового законодавства, комунікативні вміння та соціальне партнерство, навички професійної самоосвіти.

Для уточнення сутності та особливостей ігрової компетентності слід розглянути деякі способи типізації професійної компетентності.

Трактування професійної компетентності викладача у науковій літературі говорить про складність та неоднозначність досліджуемого феномену. Б. Гершунський, Т. Добудько, С. Мелешина, Н. Матяш оперують поняттям „професійна компетентність”, Л. Мітіна використовує поняття „педагогічна компетентність”, Ю. Кулюткин говорить про „професійно-педагогічну компетентність”, В. Адольф застосовує поняття „професійна компетентність викладача”. Однак за змістом ці поняття фактично не відрізняються один від одного та можуть виступати синонімами.

Професійна компетентність викладача – базовий показник його професіоналізму як окремої інтегрованої освіти особистості, який виявляється у різноманітній педагогічній діяльності.

Можна додати, що різниця у поняттях „компетенція” та „компетентність” полягає у тому, що остання має суб’єктний характер. Тобто компетентний спеціаліст – суб’єкт, який володіє певними компетенціями (знаннями, досвідом, навичками, способами дій), які дозволяють йому виконувати професійну діяльність у певній області. Суб’єктність професійно-педагогічної компетентності виявляє особливу специфіку даного феномену, який залежить від особистісних якостей носія педагогічної професії. Як зазначила М. Лук’янова, компетентність вчителя – це „сукупність певних якостей особистості з високим рівнем професійної підготовки до педагогічної діяльності та ефективної взаємодії з учнями в освітньому процесі” [2].

Аналіз різних підходів до визначення сутності професійно-педагогічної компетентності став тією основою, яка дозволила нам з’ясувати сутність видового поняття „ігрова компетентність” викладача.

Аналіз літератури дозволив нам визначити ігрову компетентність як інтегративну якість особистості викладача, яка має складну структуру та складається з когнітивного, комунікативно-діяльнісного, конотативного, емоційно-ціннісного та особистісного компонентів. Всі виділені

компоненти тісно взаємопов'язані та взаємозалежні. Взаємодія вказаних компонентів ігрової компетентності, як єдиної та цілісної системи, складає її своєрідну архітектуру. Ігрова компетентність – специфічна характеристика особистості викладача, яка свідчить про його здатність та готовність ефективно застосовувати ігрові технології у майбутній професійній діяльності. Ми вважаємо доцільним розглянути кожен з компонентів структури ігрової компетентності більш детально.

У формуванні ігрової компетентності майбутніх викладачів особливу роль відіграє когнітивний компонент: сукупність знань студентів щодо гри як важливої діяльності тих, хто навчається; загальних та специфічних рис ігрової діяльності; розуміння різноманітних теорій виникнення гри, особливостей дидактичних ігор; наявність власного досвіду участі у ділових та рольових іграх під час вивчення іноземної мови, а також досвіду проектування та проведення ігрових технологій у студентській групі та шкільному класі під час виробничої практики.

Комунікативно-діяльнісний компонент – спільна діяльність та співпраця студентів один з одним, студентів та викладачів завдяки досягнення спільних цілей. На формування ігрової компетентності цей компонент впливає завдяки організованій спільній діяльності, у якій суб'єкти освітнього процесу використовують форми усного та письмового виразу думок, тренуються під час ділових ігор вести переговори та проводити презентації. Студенти опановують навички міжособистісних відносин та готовності до толерантного прийняття один одного. Також студенти отримують досвід прийняття нестандартних рішень у нових ситуаціях. Під час спільної діяльності викладачів та студентів виникають нові форми, методи та прийоми роботи майбутніх викладачів іноземної мови, які апробуються в рамках освітнього процесу. Це надає студентам цінний особистісний досвід народження нових ідей та їх втілення у реальних життєвих ситуаціях.

Особливу значущість у підготовці студентів до використання ігрових технологій має конотативний компонент, який припускає готовність випускника прийняти ігрову позицію, засвоїти певні моделі поведінки, пов'язані зі скороченням дистанції між викладачем та тим, хто навчається.

Емоційно-ціннісний компонент ігрової компетентності ми пов'язуємо з прийняттям студентами ігрових технологій як особистісної та професійної значущості. Під час ігрової діяльності суб'єкт виявляє певні почуття з приводу отриманого досвіду. Це сприяє народженню нових значень (і професійних, і особистісних). Студенти розуміють що існує різноманіття ефективних методів та форм проведення ігор. Тут відбувається осмислення необхідності творчого пошуку в професійній діяльності викладача та відповідальності за прийняття нових рішень у проблемних ситуаціях. Позитивне сприйняття різноманітних ігрових технологій допомагає усвідомлювати їхню значущість у стимулюванні пізнавального інтересу до предмету, у розвитку гуманістичних міжособистісних відносин у групі. Емоційно-ціннісний компонент

пов'язано з наявністю у майбутніх викладачів особистісних переваг, з вибіркоким ставленням до різноманітних ігор. Також студенти розуміють та намагаються нейтралізувати можливі негативні наслідки використаних ігрових технологій.

Особистісний компонент охоплює дві підструктури: інтраперсональні та інтерперсональні якості (суб'єктність, відповідальність, творчість, толерантність, емпатію та рефлексію). Інтраперсональні якості характеризують ставлення студента – майбутнього викладача до себе, а інтерперсональні якості характеризують ставлення студента до інших. Інтерперсональні якості припускають визнання суб'єктності, толерантності, креативності, відповідальності, рефлексії іншого, ставлення до інших як до особистостей. Інтерперсональні якості спрямовані на створювання умов для розвитку відповідальності, креативності, емпатії, толерантності, рефлексії, критичного мислення у тих, хто навчається.

Ми розглядаємо ігрову компетентність викладача іноземної мови як результат цілісної професійно-особистісної та соціокультурної освіти, яка забезпечує ефективність застосування ним різноманітних ігрових технологій. Мається на увазі, що майбутній викладач іноземної мови повинен засвоювати досвід ігрової культури; вміти займати ігрову позицію; розвивати особистісну спрямованість на гру; володіти ігровими вміннями та динамічно використовувати прийоми ігрового спілкування та ігрової техніки; створювати нові засоби взаємодії в кожній окремій сукупності професійних та життєвих обставин; володіти культурними та мовними знаннями, та вдало їх втілювати під час гри, що в сукупності характеризує поняття „ігрова компетентність”.

Необхідність формування практичних умінь та навичок у режимі ігрової взаємодії потребує дотримання загальних принципів. Ми погоджуємось з А. Панфіловою, яка надає принципи, яких необхідно дотримуватися викладачу при формуванні ігрової компетентності: [4]:

- принцип ефекту, який полягає у створенні творчих, психологічно комфортних умов є неодмінною умовою навчання; евристичному оптимізму викладача, який дозволяє учасникам ігрової взаємодії швидше адаптуватися, почувати себе частиною групи;

- принцип мети, за яким викладач повинен вибудовувати ієрархію цілей свого навчання, цілей на кожне ігрове заняття та в кожний окремий період групи;

- принцип навчальної спрямованості ігрового моделювання передбачає передачу та засвоєння нових знань, вмінь та навичок. Джерелом цього комплексу виступають: викладач, який проводить ігрове заняття; партнери по спілкуванню, різні практичні ситуації. Перевагою ігрових технологій є те, що учасники не отримують готові знання, компетентність, а самостійно приходять до неї в силу своєї активності;

- принцип вправи, де викладач повинен вдало відбирати ігровий матеріал стосовно цілей навчання.

Важливого значення ми надаємо тому факту, що не кожен викладач, який намагається впроваджувати ігрові технології навчальний процес, здатен усвідомити необхідність спеціальної ігрової компетентності. Практика свідчить, що більшість з них спочатку намагаються застосувати ігрові технології, а потім розуміють, що потрібно серйозно вивчати ігрове моделювання.

Для проведення ігрових технологій на високому професійному рівні, організації групової взаємодії, діагностики освітньої та розвивальної результативності, надання навчальному процесу інтерактивного характеру, викладачу потрібні не тільки професійні уміння та навички, але й певна компетентність, яка включає в себе спеціальні комунікативні, інтерактивні, іротехнічні знання, уміння, навички [4].

Висновки. Таким чином, ігрова компетентність є така інтегративна характеристика особистості викладача, яка впливає на формування умінь та навичок інтелектуального та творчого розвитку учнів, надає інноваційний практичний досвід розв'язання інтелектуальних та творчих проблем та є результатом ефективної підготовки майбутнього викладача до використання ігрових технологій у майбутній практичній професійно-педагогічній діяльності.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів даної проблеми. Потребується додаткові дослідження, пов'язані з розробкою теоретичних основ комплексного використання ігрових технологій у педагогічній освіті.

Список використаної літератури

1. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34 – 42. **2. Лукьянова М. И.** Психолого-педагогическая компетентность учителя / М. И. Лукьянова // Педагогика. – 2001. – № 10. – С. 56 – 61. **3. Новейший** словарь иностранных слов и выражений. – М. : ООО „Изд-во АСТ” : Харвест, 2002. – 976с. **4. Панфилова А. П.** Игровое моделирование в деятельности педагога : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. П. Панфилова ; под общ. ред. В. А. Сластенина, И. А. Колесниковой. – М. : Издательский центр „Академия”, 2006. – 368 с. **5. Толковый** словарь русского языка : в 4 т. / под ред. Д. И. Ушакова. – М., 1935. – Т. II. – 1375 с. **6. Хуторский А.** Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / Андрей Хуторский // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58 – 64.

Єфремова О. І. Ігрова компетентність – сучасний виклад як наукова проблема

У статті розглянуто теоретичний зміст поняття ігрової компетентності майбутнього викладача на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти. Автор проаналізував визначення понять: „компетентність”, „компетенція”, компетентний, „професійна

компетентність”, і вітчизняних, і зарубіжних науковців. Розглянуто структуру ігрової компетентності; способи типізації професійної компетентності; принципи, яких необхідно дотримуватися майбутньому викладачу для формування ігрової компетентності.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, ігрова компетентність, загальнопедагогічна підготовка, майбутні викладачі, ігрові технології.

Ефремова О. И. Игровая компетентность – современное изложение как научная проблема

В статье анализируется теоретическое содержание понятия игровой компетентности будущего преподавателя на современном этапе развития педагогического образования. Автор проанализировал определения понятий: „компетентность”, „компетенция”, „профессиональная компетентность”, „компетентный” как отечественных, так и зарубежных ученых. Рассмотрена структура игровой компетентности; способы типизации профессиональной компетентности; принципы, которых необходимо придерживаться будущему преподавателю для формирования игровой компетентности.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, игровая компетентность, общепедагогическая подготовка, будущие преподаватели, игровые технологии.

Yefremova O. I. Playing Competence – Modern Exposition as a Scientific Problem

The article analyses theoretical content of the „future teachers’ professional playing competence” conception. Definitions of the notions: „competence”, „competency”, „competent”, „professional competence” are analyzed. The main structure components of playing competence; ways of typification; principles of formation of playing competence are showed.

Key words: competence, competency, professional competence, playing competence, general pedagogical training, future teachers, playing technologies.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.